

a r t e

DE DUMINICĂ, plouă trist și apăsător. Ploaia asta nu are nimic vioi, tonic, proaspăt. Mi se pare că acompaniază plecarea unui om de teatru, unui artist dedicat profund acestei arte. Pe care, cred, a pus-o chiar înaintea vieții lui. Mi se pare că ploaia asta este cortegiul durerii. Că ea poate să exprime ceea ce nu mereu reușește cuvântul. Tristetea acestei enorme pierderi are ceva solemn. Poate și pentru că aerul lui Ion Cojar avea ceva impunător. Nu am fost prieteni. A fost, însă, o legătură născută din devotamentul față de teatru și, poate mai presus de orice, față de actor. Ion Cojar a iubit nespus actorul. Cred că și asta l-a decis să devină profesor. Vocația lui de pedagog fin cred că a venit din sentimentele puternice de prețuire față de arta actorului. A modela personalități diferite, în formare, a găsi limbajul care să te conducă spre intimitatea fiecăruia, spre ceea ce este individual, unic și irepetabil este complicat și, oricum, nu la îndemâna oricui. De zeci de ani, profesorul Cojar urmărește și conduce destine. Lucrează, mai întâi, în școală. Acolo, atent la fiecare valență a studentului, la har, la date mai mult sau mai puțin evidente, încearcă să-l elibereze de clișee. De pre-judecăți legate de ideea de actorie și de teatru. De ceea ce au învățat după ureche sau la pregătirea pentru admitere. Operațiunea de curățare durează cam tot anul întâi. Numai pe un teren neted cât de cât se poate însămița adevărul. Pe noțiunea de adevăr se bazează și se structurează metoda sa de lucru. Atât ca profesor, cât și ca regizor. Mulți dintre foștii săi studenți s-au întîlnit cu el ca actori profesioniști. M-a fascinat această relație. Lev Dodin este, de asemenea, și profesor, și regizor. Studenții cresc în atmosfera magiei teatrului. Îi descifrează corect codul, regulile. Apoi, Profesorul devine și Maestru. Se cunosc, apropierea îi ajută, deopotrivă, să nu pornească de la zero. Pretențiile sînt altele, scena impune altfel. Apare acum și o senzație de complementaritate, de complicitate, sînt înțelese noțiuni sau vorbe care păreau rigide, teorii și care, într-un fel, abia de data asta sînt asumate. La fel și la Ion Cojar. Nu există actor important, care i-a fost student, să nu vorbească cu venerație despre el. Sincer și dincolo de un context sau altul. În multe discuții particulare, marii actori mi-au povestit în detaliu cum au fost urmăriți și îndrumați în școală, cum indicații date atunci le-au folosit, fără exagerare, toată viața în profesiunea lor. Ion Cojar și-a însoțit severitatea și rigoarea de dragoste. Or, cei care au lucrat cu el au simțit treaba asta care s-a transformat în sute de povești de iubire. Cîte un cuvînt, o părere, o observație i-a marcat, realmente, pe toți ce care s-au întîlnit cu el. De nu știu cîte ori am auzit citate din el, din vorbele lui care sintetizau, cu o concizie uluitoare, o situație, o replică, un personaj sau abaterea de la el, o scenă de mare actorie sau una ratată. Punctul lui de vedere a contat, imens, pentru oamenii de teatru, pentru actorii, mai ales, pe care i-a format și cu care a lucrat.

In memoriam

Ion Cojar

(9 ianuarie 1931-18 octombrie 2009)

Poate primul spectacol pe care l-am văzut pus în scenă de Ion Cojar a fost *Preșul* de Ion Baieșu, la Teatrul de Comedie. Eram copil. A avut premiera în 1972 și s-a jucat optsprezece ani! Incredibil! Toate cheile textului, umorului și ironiei lui Baieșu erau prinse. Comedia se baza pe forța și măiestria unor actori ca Stela Popescu, Cornel Vulpe, Vasilica Tastaman, Aurel Giurumia, Mircea Șepilici, Iarina Demian, Constantin Băltărețu... Scenografia era a Sandei Mușatescu. Îmi amintesc limpede scene întregi, reacția debordantă a publicului, poantele, dar și finețea cu care erau construite. Comedia este un gen greu, îl solicită altfel pe actor, atunci cînd nu joacă gros sau la prima mîna. Anii au trecut și am văzut la Național *Vassa Jeleznova* de Gorki. Sala Amfiteatru. Din decorul formidabilului Dan Jitianu, care lucra al patrulea spectacol atunci cu Cojar, îmi amintesc casa de bani, biroul Vassei și harta foarte mare pe care aceasta urmărea drumurile vaselor aflate în cursă, peretele de lemn cu glasvand, veioza de undeva din dreapta. Florina Cercel, George Constantin – invitat de la „Nottara”, lucru pe care Cojar l-a făcut posibil la începutul lui 1989, cînd colaborarea cu actori din afara trupei părea o utopie – Tamara Crețulescu, Ion Marinescu, Olga Delia Mateescu... cred că pe unii dintre ei nici nu i-am mai avut așa cum au fost în acest spectacol. Bluza cu dantelă și vesta de piele ale Vassei, bocancii masivi și picioarele goale vîrîte în ei de Ion Marinescu, brațele deschise și hohotul de rîs al lui George Constantin care se imprima în memoria mea, care era absorbit de memoria pereților, a fiecărui spectator, amestecul de atitudini și gesturi „ofiteresti”, seci, aspre, de iubire și disperare, de decrepitudine, agitația din planul secund, trecerile bruște de la rîs la plîns, felul în care rostea fiecare actor îmi sînt proaspete. Am intuit iscusința unui făcător de teatru, meșteșugul care face parte din taina lui. Am comentat cîteva scene, cîndva, cu Cojar. Bucuria lui s-a manifestat simplu, dar nespus de tandru. M-a apucat de mîna și nu mi-a dat drumul minute în șir. *O batistă în Dunăre*, în primăvara lui 1997, a fost prilejul unor mari partituri actoricești, a unor ipostaze așa zice complet necunoscute ale Marianeii Mihui, ale Leopoldinei Balănuță, ale Rodicăi Popescu Bitănescu sau ale Ilenei Stana Ionescu. Măiestria lui Cojar, intuiția lui extraordinară se vedeau în cel mai mic detaliu, în felul în care se ascultau, se priveau sau își dădeau replica mari actrițe. *Azilul de noapte* a fost, cred, un moment de apogeu al Teatrului Național din București în 1997 cînd, parcă tot-tot, se puneau la picioarele actorului.

A fost un spectacol care, poate mai presus de orice, s-a transformat într-un manifest, într-o demonstrație pură despre și pentru arta actorului. Atunci s-a întors la teatru Marinuș Moraru. Aplauzele aduceau la rampă poate cea mai puternică distribuție. Cînd îi vedeam pe toți, mă înfioram: Radu Beligan, Marin Moraru, Gheorghe Dinică, Ovidiu Iuliu Moldovan, Colea Răutu, Mircea Rusu, Mircea Albulescu, Florina Cercel, Rodica Popescu Bitănescu, Draga Olteanu Matei, Tania Popa, Costel Constantin. Istoria teatrului venea peste noi, spectatorii. M-am întors cu trenul, împreună cu trupa, după o reprezentație la Arad. Am stat ore în șir cu Ioni Cojar. Am vorbit despre Receaș, locul unde s-a născut, despre vinul de Receaș, despre sîrbi, despre șansă, despre o fotografie pe care o am de la Emilia Dobrin, din turneul de trei luni de zile pe care l-au făcut în Japonia cu spectacolul de la Ploiești, *Snoave cu măști* – era tînăr, viguros – despre iubire, ne-am continuat, cu haz, polemice politice, am vorbit despre moarte, despre ce înseamnă să o iei de la capăt, despre o mie și una de lucruri. Orice drum pe care îl fac de la Arad, la București, îl fac și cu el în gînd. Legătura mea specială, însă, cu Ion Cojar a început cu acel *Azil* și a continuat, mai ales, cu *Dragoste în hala de peste*. Prețuirea mea față de el a crescut și s-a nuanțat, s-a domesticit datorită lui Mircea Rusu, studentul lui și soțul meu. Datorită iubirii necondiționată a lui, l-am descoperit și eu, altfel. Am învățat cum să-l înțeleg. Cînd repetam *Dragoste în hala de peste*, s-a năcut Luca. Cojar a plîns. Și nu pot să uit ochii lui plini de lacrimi niciodată. Era fericit pentru toți trei. L-am admirat pe Mircea că nu a ezitat niciodată să-i mulțumească, să-i spună și, mai ales, să-i arate cît și cum îl iubește, să-i șoptească că tot ce știe, știe de la el. Îl invita la examenele cu studenții lui, de data asta, la spectacolele în care juca. Stăteau ore în șir de vorbă la telefon, iar eu trăgeam cu urechea. L-am admirat pe Mircea cum l-a vizitat, constant, cum l-a îngrijit, cum l-a înfășurat în manta iubirii lui în ultimele luni de boală. Cu o discreție impresionantă. Duminica la prînz mergeam toți trei. Stăteam în jurul lui și îi sorbeam cuvintele. Despre teatru și despre Luca. Și despre viață. Ne ținea de mîna. Mircea îl bărbiera și îl făcea să rîdă. Iar Cojar ne făcea cu ochiul.

Cînd l-am văzut ultima oară, un soare blînd se juca în camera lui de spital. Acum e întunecat și plouă. Plouă trist. Pentru el și pentru noi toți.

Marina CONSTANTINESCU

Scenă din spectacolul *Dragoste în hala de peste* cu Mircea Rusu și Viviana Alivizache